

Stein Ringen: Národ d'áblů: Proč si necháváme vládnout?

1. vydání. Překlad Jiří Ogrocký. Brno: Masarykova univerzita, edice Poprvé v češtině, 2017, 227 stran, ISBN 978-80-210-8506-0.

Jako čtvrtý svazek edice Poprvé v češtině vydavatelství Masarykovy univerzity v Brně publikovalo knihu *Národ d'áblů* s podtitulem *Proč si necháváme vládnout?* – ač původní podtitul zní *Democratic Leadership and the Problem of Obedience*. Autor Stein Ringen, rodák z Osla, který dlouhodobě žije v Londýně, patří k předním evropským politologům. Specializuje se na problematiku sociálního státu a vládnutí. Od roku 1990 působí na Ox-fordské univerzitě, dnes již jako emeritní profesor. Dříve pracoval na univerzitě ve Stock-holmu jako konzultant OSN nebo reportér norské veřejnoprávní televize a rozhlasu. Podílel se na opětovném konstituování politologie v postkomunistických zemích. Přispěl k založení Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v roce 1998, kde v rámci svého pobytu také přednášel a kde na návrh vědecké rady před deseti lety obdržel čestný doktorát. Je autorem mnoha klíčových publikací, které zásadně ovlivnily společenské vědy u nás, v Evropě i ve světě.

Přestože dílo, jehož český překlad loni autor osobně „pokřtil“, vyšlo v anglickém originálu již v roce 2013, můžeme obligátně říct, že ani s odstupem několika let a navzdory překotnému vývoji v oblasti mezinárodní politiky neztratilo nic ze své aktuálnosti. Právě naopak. Ilustruje to nakonec i doslov k českému vydání, v němž autor (v březnu 2017) píše: „*V zemích střední Evropy, kde je demokracie teprve ve stavu zrodu nebo byla obnovena po období diktatury, je demokratické uspořádání křehké a snad i nejisté a dosud není bezpečné a trvalé*“ (s. 200). Nemůžeme najít snad výstižnější slova v době, kdy v Maďarsku probíhají masová lidová shromáždění na podporu (sic!) Orbánova stylu „ne-liberálně-demokratického“ vládnutí, kdy v Polsku lid demonstruje proti podobně stříženému způsobu spravování země pod taktovkou Jaroslawa Kaczyńského, kdy na Slovensku v předjaří 2018 proběhly nejmasovější protivládní demonstrace od dob sametové revoluce a kdy v České republice (znepokojená a numericky méně početná) část veřejnosti podobným způsobem vyjadřuje svůj nesouhlas s plíživou restaurací předlistopadových politických poměrů.

Právě do této atmosféry k nám přichází Ringenova kniha, v níž se autor pokouší objasnit, jak užívat moc, jak být vládou, jak dávat příkazy, jak dosáhnout „toho správného“ nebo jak přimět k poslušnosti úředníky a občany – jak zní názvy některých kapitol. Právě tyto kapitoly odrážejí vnitřní strukturu díla, které svým charakterem cílí nejenom na akademickou veřejnost, ale také na aktivní politiky, respektive na nadějně adepty politiky. Jeho stránky nabízejí konkrétní případy implementace politik v mezinárodním srovnání včetně průběžných doporučení pro politické aktéry. V duchu hesla „není malých cílů“ tedy Ringenovo dílo neaspiruje na to, stát se pouze učebnicí nebo historickým přehledem. Tím, že přímo vybízí k některým – i když poněkud obecně formulovaným – reformám, zejména v americkém a britském politickém a ústavním systému, má ambici podnítit nejenom vědecké uvažování o snižující se funkčnosti (tedy nikoli pouze efektivitě) některých současných liberálních demokracií, ale také provokovat k razantním změnám v přístupu k vládnutí, které tento trend zpomalí nebo v ideálním případě zastaví.

Pozornému čtenáři nemůže uniknout ani jistá podobnost s klasickým dílem humanitních a sociálních věd, Machiavelliho *Vladařem*. A to nejenom proto, že autor každou kapitolu uvádí krátkým citátem z této slavné knihy. I charakter jeho psaní a metodologický postup je jí dosti podobný, i když neoplývá podobnou jadrností a úsporností ve vyjadřování, která by mimochodem mistry nebyla na škodu...

Ringen svoje úvahy ilustruje praktickými příklady více nebo méně zvládnutých transformačních etap demokratizace, jakou byla ta v Jižní Koreji, nebo dokládá případovými

studiemi z některých aspektů vládnutí v „zaběhlých“ demokraciích typu USA nebo Velké Británie. Bez rozpaků konstatuje jejich dysfunkčnost a varuje před jejich dalším vývojem. To se s odstupem několika let od publikování anglického originálu knihy jeví jako pro- rocké. Trochu paradoxní ve světle nejnovějšího vývoje ve Spojených státech amerických je, že v době vzniku díla autor považoval prezidentský úřad za jednu z nejstabilnějších tamních politických institucí, když konstatoval: „z hlavních ústavních mocí je ve funkčním stavu jen prezidentský úřad. Kongres pozbyl schopnost pracovat. Nejvyšší soud si přisvojil pravomoci, které by mít neměl“ (s. 189). Další vývoj tohoto úřadu ve světle prezidentování Donalda Trumpa však může nakonec ukázat, že je schopen ustát i několikaletou „one man show“ kapitalistického oligarchy, čímž by se Ringenův expertní názor jen potvrdil.

Podobnost jeho knížky s Machiavelliho klasickým dílem dokumentuje i využívání příkladů úspěšných a méně úspěšných politiků zejména z doby minulého století, jako například Gordona Browna, Margaret Thatcherové, Billa Clintona nebo Pak Čong-huie. Je nápadné, jak velkou potřebu vymezení autor cítí při každé možné příležitosti a na různých místech knihy zejména vůči vládě Tonyho Blaira. Místy to dokonce působí jako jakési vyrovnávání si účtů. Samozřejmě z důvodů pro nás ne zcela zjevných. Tato kritika, o jejíž oprávněnosti těžko polemizovat, nabývá poněkud osobních dimenzí. Je však možné, že podobnou roli by sehrál David Cameron a jeho kabinet, kdyby norský státovědec napsal svou publikaci o několik let později, v době po referendu o brexitu. Na každý pád profesor Ringen se občas nevyhýbá ani normativním závěrům, které rovněž svou povahou a duchem připomínají onen „soubor rad vladařů“, tentokrát tomu modernímu, jak to lze vyčíst třeba z následující pasáže: „Neslaný, nemastný a neinspirativní vůdce se může snažit o silácký čin, ale jestliže nemá charisma ve své osobnosti, nikde jinde ho už nenajde“ (s. 55).

Právě zde spočívá jistá problematičnost jinak působivé knihy. Na jedné straně autor mistrně využívá komparativní metodu osvědčenou letitou praxí, a tak nám nám i díky statistickým ukazatelům a analýze jednotlivých politických kroků odhaluje různé aspekty hledání „dobré vlády“; to vše v pečlivě vybraném vzorku zemí. Na druhé straně však svou výše zmiňovanou normativností aspiruje vytvořit dílo ryze teoretické, které už přesahuje spíše do oblasti politické filozofie. Ovšemže lze na tuto „symbiózu“ nahlížet i pozitivně. První čtení však může čtenáře nechat na pochybách o skutečném autorském záměru.

Uvedená výhrada nijak nesnižuje výpovědní ani „přidanou“ hodnotu díla, jímž Ringen prokazuje svoji právem oceňovanou šíří rozhledu a strukturovanost myšlení. V celé publikaci hledá příčiny problémů současného demokratického vládnutí, přičemž jako jeden z hlavních identifikuje autor průnik privátních ekonomických zájmů do politiky, „posilování organizovanosti kapitálu“ (s. 137) a s tím související mizení střední třídy. Doslova uvádí: „S růstem nerovnosti a snižováním mobility se vytrácí sociální inkluzivnost a s ní i soudržnost národa. Menšina nejen konfiskuje národní bohatství a ničí politickou rovnost, ale dělá to na úkor síly motoru, který poháněl národ kupředu“ (s. 187). Aby co nejpregnantněji popsal tyto tendence, neváhá dokonce uchýlit se ke sloům Sarah Palinové, která (americkou) ekonomiku charakterizovala jako „hospodářství vzájemně si nahrávajících korporací“ (s. 158). Tuto patrně nezvratnou vývojovou trajektorii ostatně potvrzuje i volba jednoho z nejvýznamnějších amerických magnátů do čela země.

Ringen otevřeně a bez okolků popisuje specifickou dimenzi, která podle něj převládá nejenom v americké domácí politice, kde dominantní sílu v politických rozhodovacích procesech nabývají movití „hráči v zákulisí“, kteří už definitivně převládli i na jevišti. „Už nejsme v normální demokracii s funkčními institucemi, které regulují a chrání normální scénu rozhodování,“ píše (s. 153). Akcentováním této dimenze politiky, která je známá rozhodně nejenom v USA, nabývá kniha přímo apelativní a burčující rozměr. Společně s nástinem některých potenciálních reforem, objevujícím se, žel, až na posledních stránkách knihy, patří tyto pasáže pravděpodobně k nejzajímavějším. Ringen tím nejenom zúročuje své dosavadní letité zkušenosti v akademické, žurnalistické a administrativní

práci, ale nepřímou se ztotožňuje s obrazem akademika vystupujícího z pomyslné věže ze slonoviny a přejímá model společensky angažovaných politických věd.

Jako pomyslný druhý důležitý bod jeho analýzy „dobrého vládnutí“ lze považovat nezbytnost úspěšné a efektivní implementace politických rozhodnutí (příkazů) z centra prostřednictvím úředníků, kteří jsou tím pověřeni. Řešení každého politického problému, o němž se vláda těmito příkazy pokouší, spočívá podle něj v úspěšnosti jejich implementace. Ta je úspěšná jen tehdy, je-li založena na odpovídající „*autoritě a vůdcovství*“ (s. 92). A „*nejspolehlivější autorita je ta, která se zakládá na magii legitimacy*“ (Tamtéž). Vlády podle autora sice „*potřebují moc, ale ve své práci jsou z větší části závislé na tom, jak dokážou lidi přesvědčit*“ (s. 74). Tím se vracíme k podstatě Ringenovy „weberovské“ myšlenkové linie, totiž k oné „magii legitimacy“, kterou je schopen zaručit a uskutečnit jen a pouze sugestivní vůdce oplývající adekvátní a přirozenou autoritou. Není jasné, zda jde o vůdce kolektivního (funkční vládní kabinet), nebo individuálního (přirozeně nadaný „*il principe*“). Jedno je však jisté: Ringen svůj soubor rad vladaři 21. století formuluje pro ty, kteří vládou nebo by chtěli vládnout v současných liberálních demokraciích, uznávají její hodnoty a jsou s nimi bytostně spjatí. A nejnovější politický vývoj v mnoha zastupitelských demokraciích euroatlantického prostoru ukazuje, že tato spjatost lídrů se zmiňovanými hodnotami rozhodně není tak samozřejmá, jak jsme si ještě před pár lety bláhově mysleli.

Marián Sekerák